

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.231:808.5

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1\(30\).549](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1(30).549)*Н. В. Клецова**orcid.org/0000-0003-4910-8912**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
Сумського національного аграрного університету**П. Р. Шишлевська**orcid.org/0000-0002-8510-7725**студентка III курсу юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету*ПОРІВНЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ВПЛИВУ ОПРИЛЮДНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ
ЩОДО ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. Карантин у країні – це дія екстреного характеру, до якої підготуватися заздалегідь просто не можливо. Запобіжними заходами з безпеки здоров'я, які вводяться лідерами держав, стали такі дії, які обмежили багатьом людям доступ до звичних і повсякденних речей. Інформація, яка оприлюднюється, спонукає людство тотально переоцінити пріоритети, а щоденна рутинна стала недосяжною через введені заборони та обмеження.

Висновку про визнання пандемії коронавірусу дійшла Всесвітня організація охорони здоров'я [1] у березні 2020 року, і вплив ізоляції країни Європи відчули майже відразу. Було заборонено відвідування закладів освіти її здобувачами; проведення всіх масових заходів, у яких брала участь певна кількість осіб, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, обмеження громадських перевезень у містах і заборона транспортного сполучення між населеними пунктами, заборона мирних зібрань, закриття закладів, що позбавило людей роботи. Через такі заходи виникла потреба звернути увагу на те, а чи не суперечать вони тому, що гарантовано людям Конвенціями, міжнародними договорами; невже законодавчі акти мають абсолютну силу над свободами та правами людини? Саме тому досліджувана тематика є актуальною і нагальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пандемія COVID-19 призвела до появи безлічі інформації з різних ресурсів щодо основних проблем суспільства, громадських ініціатив, дій законодавців, але оцінити безпристрасність і правдоподібність інформації в умовах кризи досить важко.

Через відсутність колективно сформованої думки, загальних рекомендацій можна дійти висновку, що сучасні публікації насамперед мають описовий характер і не набули достатнього практичного застосування. Ця тематика є предметом дослідження таких вчених-практиків як І. Берго [2], О. Вайтфілд-Міюкік [3], А. Зайонц [4], Е. Сноуден [5], Н. Хоєт [3]. Проте залишається великий перелік питань, які потребують детального вивчення.

Метою статті є дослідження міжнародного досвіду впливу оприлюдненої інформації щодо пандемії COVID-19 на основоположні права людини, застосування цієї інформації відповідно до міжнародних конвенцій і договорів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За той час, який країни всього світу провели в ізоляції, широкого розголосу набули теми порушення прав і свобод людей на тлі карантинних обмежень. Так, соціальні мережі та ЗМІ нерідко розповсюджують екстрену інформацію, яка має багато суперечних моментів, але, аналізуючи стан країн, можна дійти висновку, що деякі обмеження все ж балансують між законністю і хаосом.

Найбільш дискутованими стали такі обмеження: 1) виникнення застосунків, які відстежують переміщення осіб та їх контакти з іншими, як порушення права на повагу до приватного життя відповідно до статті 8 Європейської Конвенції з прав людини; 2) примусова обсервація громадян, як обмеження права на свободу та особисту недоторканність, які зазначені у статті 5 Європейської Конвенції з прав людини [6]; 3) блокування транспортного сполучення між населеними пунктами, обмеження переміщення через державний кордон, як порушення права громадян на свободу пе-

ресування (стаття 2 Протоколу 4 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; 4) обмеження права на свободу мирних зібрань і зібрань більше двох осіб (стаття 11 тієї ж Конвенції); 5) заборона відвідувати церкви та навчальні заклади, відповідні заходи (стаття 9 Європейської Конвенції з прав людини); 6) обмеження у доступі до медичної допомоги, що виражається в тимчасовому припиненні проведення заходів із планової госпіталізації та операцій, крім термінових і невідкладних (стаття 14 Конвенції про заборону дискримінації за будь-яких обставин).

Можна стверджувати, що нині реальним стає втручання держави у повсякденне життя людини. Зокрема, європейські країни встановлюють тотальне стеження за своїми громадянами. Здійснюється це з метою швидкого відтворення ланцюжка контактів хворих зі здоровими і контролювання тих, хто перебуває на карантині. Якщо в Західній Європі намагаються робити це досить демократичним чином, то в окремих азіатських країнах порушуються права і свободи громадян, а лідери держав це навіть відкрито визнають. Наприклад, Ізраїль прийняв нові закони, які дозволяють шпигувати за своїми громадянами, а це означає, що з 17 березня 2020 року Ізраїльському Агентству Безпеки більше не потрібно мати рішення суду щодо відстежування телефонних розмов і дзвінків окремих осіб [4].

Це нагадує резонансну історію, яка сталася на початку червня 2013 року, коли газета Guardian повідомила, що Агентство національної безпеки США (NSA) збирає телефонні записи десятків мільйонів американців. У документі було опубліковано таємний наказ суду, який спрямовував телекомунікаційну компанію "Verizon" передавати всі свої телефонні дані в АНБ на «щоденній основі». Тоді Європейський суд з прав людини ухвалив рішення, що такі методи для масового перехоплення інтернет-комунікацій порушили конфіденційність і не забезпечили належних гарантій нагляду [5]. Аналізуючи наведену інформацію, можна стверджувати, що за таких обставин повсякденні рутинні дні суспільства набувають іншого значення так само як і власне людське життя. Як і в умовах війни застосовуються дії, спрямовані на збереження більшості, а не захист кожного.

Обмеження свобод – тема вкрай гостра, адже багатьма міжнародними конвенціями та національними законами передбачено неможливість порушення основоположних прав людини. Однак у Конвенції про захист прав людини передбачено принцип верховенства права, що у надзвичайних ситуаціях стає вагомим аргументом щодо правомірності обмеження людських прав. Статті 8, 9, 10 і 11 припускають втручання держави в життя людей там, де це є дійсно необхідним. Мається на увазі інтервенція в інтересах національної та гро-

мадської безпеки чи економічного добробуту країни для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту репутації, прав і свобод інших осіб та для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду [6].

Стаття 5 Конвенції також припускає відступ від деяких прав: «Будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, які відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом» [6]. Тож органи державної влади не можуть втручатися у здійснення прав за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві.

Найбільшого втручання зазнають трудові відносини, адже з введенням обмежень на пересування, збори майже все населення планети втратило своє джерело заробітку. Завдяки журналістам факт масової втрати роботи отримав назву "Job catastrophe". За даними опитування, через загальні обмеження приблизно 2,7 мільярдів людей відчули на собі наслідки пандемії, а це 81% всього працюючого населення Землі, 38% з якого є особливо вразливим [3]. Ця робоча сила працює в готелях, ресторанах, роздрібній торгівлі та виробництві, в секторах, які зазнали найбільших падінь виробництва. Америка та Європа мають найвищу частку працівників у цих секторах високого ризику та більше піддаються шоку на ринку праці, але вони також користуються більшим охопленням соціального захисту.

За даними опитування, проведеного Info Sapiens, 35% працівників не мають гарантій дотримання роботодавцем трудового законодавства при карантині через неофіційне працевлаштування [7]. Проблема незаконного звільнення стала однією з найпоширеніших проблем серед сектору праці. Роботодавці намагаються заощадити на податках, виплатах, що є значним порушенням як національного законодавства, так і прав найманих працівників. У такій ситуації слід враховувати, що працівник може бути звільнений з посади виключно за наявності змін в організації виробництва і праці роботодавця. Отже, факт запровадження карантину на території держави не дає самостійної підстави для роботодавців на звільнення працівників, а тому всі звільнення повинні відбуватися виключно відповідно до норм трудового законодавства і не порушувати основоположних прав і свобод громадян.

Відколи президент США Дональд Трамп оголосив надзвичайну ситуацію в країні, більше 22 мільйонів людей подали заявки щодо безробіття. Сполучені Штати не бачили такого рівня втрати робочих місць після Великої депресії, а

уряд країни й досі намагається швидко реагувати на смертельні випадки наслідків COVID-19, кризи та економічний занепад, який він спричинив [8].

В той час французький міністр економіки Бруно Ле Мер виклав фінансовий план уряду для країни на найближчі місяці боротьби з COVID-19. «Жоден працівник не втратить цента», – надали населенню віру у стає та надійне майбутнє. Міністр пообіцяв, що держава втрутиться, щоб уникнути економічного зриву для бізнесу країни [2]. У Франції підкреслили важливість безпеки працівників, які мають виходити на роботу навіть під час карантину. Роботодавці ж зобов'язані вживати необхідних заходів для забезпечення охорони фізичного та психічного здоров'я своїх працівників.

Через адміністративні закриття значна кількість підприємств вже не може працювати повністю або частково. Адміністративне закриття деяких компаній фактично вимагає від роботодавців вдатися до тимчасового звільнення працівників. У Франції адміністративні закриття триватимуть щонайменше до 11 травня 2020 року, а компанії, які не повністю підпадають під дію цих заходів, зможуть продовжувати свою діяльність.

Однак у таких випадках офіційно оприлюднена рекомендація уряду – надавати абсолютний пріоритет дистанційній роботі, тобто «роботі на дому». Якщо це не можливо, роботодавці повинні забезпечити працівників умовами, які максимально захищають їх здоров'я та безпеку. Наприклад, це передбачає облаштування робочих станцій у форматі, який дозволяє відстань в один метр між працівниками. У випадку значних змін в організації роботи необхідно консультуватися з представниками персоналу за допомогою, наприклад, відеоконференції. Роботодавці також повинні надати пропускні сертифікати, які дозволяють цим працівникам подорожувати від домівки до робочого місця, рекомендується припинити будь-які фізичні зустрічі, які не є життєво важливими для проведення занять [9].

Авторами статті серед працівників Німеччини було досліджено питання, чи можуть вони вимагати від роботодавця працювати віддалено вдома? Як виявилось, найманий працівник відповідно до чинного законодавства Німеччини не має законного права влаштувати «офіс вдома». Враховуючи основні положення, які стосуються правового регулювання праці в Німеччині, що закріплені в шостій главі Цивільного кодексу Німеччини [10], було запропоновано вирішити це питання на користь працівника шляхом укладання додаткової угоди між роботодавцем і працівником. Тому автори пропонують під час здійснення цієї угоди, щоб роботодавець мав право вимагати від працівника дотримання законодавства про охорону праці. Наприклад, наявності відповідного робочого місця або дотримання виконання норм закону про

захист даних. Зокрема, йдеться про забезпечення того, щоб сторонні особи не мали несанкціонованого доступу до захищених даних.

Коли йдеться про режим надзвичайної ситуації в державі, важливо аналізувати доцільність введених заборон, чи є вони правосильними та досить обґрунтованими, адже в такі періоди існує ризик обмеження людей щодо їх основоположних прав і свобод. Беручи до уваги практику Європейського суду з прав людини щодо втручання держави в людські права та свободи, суд зазначив, що для виправданого втручання необхідно 3 важливих чинники: 1) національне законодавство повинне бути чітким, передбачуваним і належно доступним, що створює поняття «якісного закону» («Silver та інші проти Сполученого Королівства») [11]; 2) виправдана мета – це встановлення конкретних, вимірних, досяжних, реалістичних і часоспрямованих цілей на зміну та покращення ситуації в майбутньому; 3) суспільна необхідність – відповідність співвідношення балансів прав однієї людини з балансом прав всієї нації на здорове існування та безпечне середовище.

Баланс інтересів індивідуального і громадського здоров'я відображений у справі «Соломахін проти України» [12], де ЄСПЛ зазначив, що порушення фізичної недоторканності заявника можна вважати виправданим міркуваннями охорони здоров'я населення та необхідністю контролювати поширення інфекційного захворювання в області. Важливо розуміти, що Європейський суд з прав людини насамперед звертає увагу на відсутність якісного закону, оскільки це автоматично свідчить про недотримання двох останніх чинників: «той висновок, що такий захід не був «згідно із законом» є достатнім, аби суд вирішив, що було порушення. Тому немає потреби перевіряти, чи згадане втручання переслідувало «законну мету» або було «необхідним у демократичному суспільстві» («М.М. проти Нідерландів») [13].

Реакція держави під час режиму карантину і надзвичайної ситуації повинна бути підкріплена лише фактами. Має бути чітке наукове і практичне обґрунтування екстрених заходів, але саме на цьому етапі думки лідерів країн розділилися. Криза, пандемія, ізоляція не обійшли нікого. Тому, на думку авторів, повинен існувати не лише план заходів, але й чітко оприлюднений механізм його виконання, який, на жаль, нині демонструє не кожна держава.

Висновки. Згідно з проведеними авторами дослідженнями запропоновано імплементувати досвід Франції щодо створення максимально можливих безпечних умов для тих, хто в період COVID-19 працює за звичним графіком: застосувати визначені законодавством обмеження щодо допустимої дистанції, захисної амуніції тощо. З урахуванням дій уряду Німеччини доцільно

буде застосувати субсидії та пільги для тих роботодавців, які платитимуть заробітну плату своїм працівникам при дистанційній роботі.

Доведено, що регулювання складних сучасних трудових відносин вимагає від держави введення комплексного підходу за допомогою створення економічних і фінансових умов, підвищенню розміру допомоги по безробіттю до розміру прожиткового мінімуму, надання субсидій і соціальних виплат працівникам, допомоги сім'ям і тим верствам населення, які потребують цього найбільше через втрату заробітку, введення контролю за протиправним звільненням працівників, покращення системи трудової безпеки і контроль за травмами і захворюваннями серед працівників, в тому числі шляхом удосконалення трудового законодавства, а також здійснення профілактичних програм.

В умовах карантину не можливо ігнорувати принцип «право на життя – понад усе». Саме тому під впливом епідемії COVID-19 країни повинні на перше місце ставити права людини. Обмеження у пересуванні мають бути пом'якшені шляхом надання інформації щодо рекомендацій про дотримання безпеки власного здоров'я, а також соціальної допомоги тим, хто через призупинення громадського транспортного сполучення втратив можливість дістатися роботи або закладів першої необхідності (продуктові магазини, лікарні, аптеки).

Для допомоги суспільству з переходом у дистанційний спосіб спілкування автори пропонують створити ініціативи з удосконалення навичок користування системами відеозв'язку, конференцій, служб телероботи, а також через спалах захворюваності серед лікарів створити нагляд за дотриманням безпечного середовища в лікарнях, адже люди, які потребують допомоги, потребують впевненості в тому, що лікарні не загрожують їхньому здоров'ю в період епідемії.

Загалом право на життя є основним принципом Статуту Організації Об'єднаних Націй та Загальної декларації прав людини. Нині існує перетин між забезпеченням національного здоров'я і порушенням гарантованих державою прав людей. На думку авторів, законотворцям потрібно обґрунтувати, чи дійсно їхні дії, спрямовані на збереження здоров'я, не мають альтернативи. Адже права та свободи власного населення завжди мають бути пріоритетом для держави. Впровадження запропонованих заходів на практиці можуть стати виборним методом подолання наслідків ізоляції в ділових відносинах і методом подолання обмежень щодо прав людини під час пандемії COVID-19.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на вивчення практики міжнародних

судів щодо вирішення спорів на тему порушень основоположних прав і свобод людини, реакцію держав на виконання рішень судів після COVID-19.

Література

1. World Health Organization. Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic. URL: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> (Last accessed: 18.04.2020).
2. Bergo I. France says "no employee will lose a cent" over coronavirus restrictions. March 13, 2020. URL: <https://www.thelocal.fr/20200313/france-says-no-employee-will-lose-a-cent-over-new-stay-home-coronavirus-measures> (Last accessed: 14.03.2020).
3. Huet N., Whitfield-Miocic O. "Job catastrophe": 1.25 billion workers face major hit from coronavirus. 18.04.2020. URL: <https://www.euronews.com/2020/04/08/job-catastrophe-1-25-billion-workers-face-major-hit-from-coronavirus> (Last accessed: 20.04.2020).
4. Зайонц А. Демократія почекає. *НВ Преміум*. 27.03.2020. URL: <https://nv.ua/ukr/techno/it-industry/koronavirus-po-krajnam-yak-stezhat-za-gromadyanami-ostanni-novini-50078408.html> (дата звернення: 09.04.2020).
5. Snowden E. Leaks that exposed US spy programme. *BBC*. 17 January 2014. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-23123964> (Last accessed: 17.03.2020).
6. European Convention on Human Rights. European Court on human rights. Council of Europe. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (Last accessed: 29.03.2020).
7. Info Sapiens. 35% працівників не мають гарантій дотримання роботодавцем трудового законодавства при карантині через неофіційне працевлаштування. URL: <https://sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=110> (дата звернення: 02.04.2020).
8. U.S. now has 22 million unemployed, wiping out a decade of job gains. *The Washington Post*. April 17, 2020. URL: <https://www.washingtonpost.com/business/2020/04/16/unemployment-claims-coronavirus/> (Last accessed: 23.04.2020).
9. Bird & Bird. Covid-19: guidance for employers in France. URL: <https://www.twobirds.com/en/news/articles/2020/france/covid19-guidance-for-employers-in-france> (Last accessed: 20.04.2020).
10. Deutsches Bürgerliches Gesetzbuch. 1896. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/ (Last accessed: 12.04.2020).
11. Case of Silver and others v. the United Kingdom: European Court of Human Rights. Application №№ 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75. 25th of March 1983. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-57577&filename=001-57577.pdf> (Last accessed: 21.04.2020).
12. Case of Solomakhin v. Ukraine: European Court of Human Rights. Application № 24429/03. 15th of March 2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-109565&filename=001-109565.pdf&TID=thkbhnilzk> (Last accessed 22.04.2020).
13. Case of M.M. v. the Netherlands: European Court of Human Rights. Application № 39339/98. 3rd of April 2003. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{«item-id»:\[«001-61002»\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{«item-id»:[«001-61002»]}) (Last accessed: 20.03.2020).

Анотація

Клцова Н. В., Шишлевська П. Р. Порівняння міжнародного досвіду впливу оприлюднення інформації щодо пандемії COVID-19 на основоположні права людини. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню впливу оприлюднення інформації щодо пандемії COVID-19 на основоположні права людини, порівнянню досвіду різних країн світу з цього питання. Авторами проаналізовано, як превентивна діяльність урядів вплинула на основні права та свободи населення, включаючи працездатність і право людини на працю й зайнятість у ситуації, яка склалася з хворобою COVID-19.

Встановлено, що інформування населення стосовно обмеження у пересуванні мають бути пом'якшені шляхом надання інформації щодо рекомендацій про дотримання безпеки власного здоров'я, а також повинна надаватися соціальна допомога тим, хто через призупинення громадського транспортного сполучення втратив можливість дістатися роботи або закладів першої необхідності (продуктові магазини, лікарні, аптеки).

Для допомоги суспільству з переходом у дистанційний спосіб спілкування запропоновано створити ініціативи з підвищення навичок користування системами відеозв'язку, конференцій, служб телероботи. Доведено, що в умовах карантину не можливо ігнорувати принцип «право на життя – понад усе». Саме тому під впливом епідемії COVID-19 країни повинні на перше місце ставити права людини.

Авторами доведено, що регулювання складних сучасних трудових відносин вимагає від держави введення комплексного підходу за допомогою створення економічних і фінансових умов, підвищення розміру допомоги по безробіттю до розміру прожиткового мінімуму, надання субсидій і соціальних виплат працівникам, допомоги сім'ям і тим верствам населення, які потребують цього найбільше через втрату заробітку, введення контролю за протиправним звільненням працівників, покращення системи трудової безпеки і контроль за травмами і захворюваннями серед працівників, в тому числі шляхом удосконалення трудового законодавства, а також здійснення профілактичних програм.

Запропоновано імплементувати досвід Франції щодо створення максимально можливих безпечних умов для тих, хто в період COVID-19 працює за звичним графіком: застосувати визначені законодавством обмеження щодо допустимої дистанції, захисної амуніції тощо. З урахуванням дій уряду Німеччини авторами також запропоновано застосувати субсидії та пільги для тих роботодавців, які платитимуть заробітну плату своїм працівникам при дистанційній роботі. Впровадження запропонованих заходів на практиці можуть стати виборним методом подолання наслідків ізоляції в ділових відносинах, методом подолання обмежень щодо прав людини під час пандемії COVID-19.

Ключові слова: COVID-19, права людини, безробіття, оприлюднення інформації, світова практика.

Summary

Klietsova N. V., Shyshlevska P. R. Comparison of international experience the information disclosure's impact concerning the COVID-19 on fundamental human rights. – Article.

The article focuses on the information disclosure's impact concerning the COVID-19 on fundamental human rights, comparing the experience of different countries around the world. The authors analyse how preventive action by governments has affected the fundamental rights and freedoms of the population, including working capacity, the right to work as well as the employment in conditions of COVID-19.

It has been defined that informing the population about restrictions on movement should be mitigated by providing information on recommendations for compliance with the safety of their health, as well as social assistance to those who, due to the suspension of public transport, have lost their ability to get to work or establishments of necessity (food shops, hospitals, pharmacies, etc.). To help the society with the transition to remote communication, it is proposed to create initiatives to improve the skills of using telecommunication systems, conferences, telecommunication services.

It is proved that in the quarantine conditions it is impossible to ignore the principle of "right to life – above all". That's why, under the influence of the COVID-19 epidemic, countries must place human rights on the first stage. The authors proved that the regulation of complex modern labour relations requires the state to introduce a comprehensive approach, through the creation of economic and financial conditions, increasing the amount of unemployment assistance to the subsistence level, providing subsidies and social benefits to workers, assistance to families, and those sections of the population who need it most because of the loss of earnings, the introduction of controls on the wrongful dismissal of employees, the improvement of the labour safety system and the control of injuries, diseases among employees, including by improving labour legislation as well as by the implementation of preventive programs.

It is proposed to implement the experience of France in creating the safest possible conditions for those working under the usual schedule during the COVID-19 period: to apply legally prescribed limits on allowable distance, protective ammunition, etc.

Taking into account the actions of the German Government, the authors are also proposed to apply subsidies and benefits to those employers who will pay wages to their employees during teleworking. The implementation of the proposed measures in practice can be an optional method of overcoming the effects of isolation in business relationships, as well as overcoming human rights restrictions in the COVID-19 pandemic.

Key words: COVID-19, human rights, unemployment, information disclosure, international practice.